

Helle Hagenau
Sigbjørn Gjelsvik

Brexit og EØS

Andre underveisnotat for Nei til EUs EØS-melding

Nei til EU arbeidsnotat 2/2017

Innhold

Artikkel 50 er aktivert	2
Den britiske avtalen	2
Britisk nyvalg	3
Det finnes ingen virkelig hard brexit	3
En ny handelsavtale i Europa?	4
Hva med Norge?	4

Brexit og EØS

Nei til EU arbeidsnotat nr. 2/2017 – Andre underveisnotat for Nei til EUs EØS-melding
Skrevet av Helle Hagenau, leder av Internasjonalt utvalg i Nei til EU, og Sigbjørn Gjelsvik,
medlem av arbeidsgruppen for Nei til EUs EØS-melding og sekretariatsleder for Senterpartiets
stortingsgruppe

Bestilling / nedlasting: www.neitileu.no

Forsidebilde: Morten Harper

Artikkel 50 er aktivert

23. juni 2016 ble det avholdt folkeavstemning om Storbritannia skulle forbli medlem av EU eller forlate Det europeiske unionen. Resultatet ble at flertallet, med drøyt én million stemmers margin, stemte for å gå ut av EU. Etter en dom i britisk høyesterett kunne den britiske regjeringen ikke selv utløse artikkel 50 i Lisboa-traktaten, men måtte ha både Underhusets og Overhusets godkjenning. Lovforslaget ble endelig vedtatt 13. mars 2017 og undertegnet av dronningen tre dager senere. Dermed ble veien banet for at statsminister Theresa May kunne utløse artikkel 50 den 29. mars 2017. Den to år lange formelle prosessen med å forhandle frem en ny tilknytning mellom EU og Storbritannia kunne starte.

Den britiske avtalen

Allerede under folkeavstemningskampanjen ble det spekulert i hvilken avtale Storbritannia ville få med EU, hvis de stemte for å melde seg ut. Både Nei til EU og statsminister Erna Solberg advarte britene mot EØS ut fra demokratihensyn, men med vidt ulike løsninger. Hvor Nei til EU oppfordret britene til gå ut av EU for å kunne styre i eget hus, mente statsministeren at det var i Norges interesse å ha en alliert innenfor EU-systemet.

Spekulasjonene tok for alvor fart etter at resultatet av avstemningen var klar. Ville Storbritannia gå for et EFTA-medlemskap, ville de velge en norsk løsning (EØS), en bilateral handelsavtale eller kun basere seg på WTO-systemet i fremtiden? De fleste kommentatorer har hele tiden helt i retning av en britisk løsning, altså forhandle frem en avtale med EU som var i britiske interesser og hvor EU selvsagt også fikk litt med på veien. EU har en stor interesse i å få en handelsavtale med Storbritannia da EU er nettoeksportør til landet.

I januar 2017 holdt Theresa May en tale hvor hun la frem «En plan for Storbritannia». Den inneholder 12 prioriterte områder for den britiske regjeringen under brexit-forhandlingene. Sett med norske øyne var det hun sa utover disse 12 punktene svært interessante. Hun minnet om at Storbritannia forlater EU, de forlater ikke Europa. De vil ikke beholde deler av medlemskapet når de går ut, og de ønsker ikke noe som etterlater Storbritannia halvt inne – halvt ute. Det søker et nytt partnerskap, ikke delvis eller assosiert medlemskap av EU og *de vil ikke ha en modell som andre land allerede har.*

Theresa Mays 12-punkts plan

1. Sikkerhet / visshet
2. Kontroll over egne lover
3. Styrke den britiske unionen
4. Bevare det felles reiseområdet med Irland
5. Kontrollere arbeidsinnvandringen
6. Rettigheter for EU-borgere i UK og for UK-borgere i EU
7. Beskytte arbeidernes rettigheter
8. Handel med EU
9. Nye handelsavtaler med andre land
10. Det beste stedet for forskning og innovasjon
11. Samarbeid i kampen mot kriminalitet og terrorisme
12. En velordnet brexit

Theresa May forkaster dermed både EØS-avtalen og den sveitsiske modellen som en løsning for Storbritannia. De ønsker altså en avtale med EU som ikke ligner på noen avtale EU har inngått med noe annet land. Det betyr at denne nye avtalen vil bli et nytt alternativ til dagens EØS-avtale. Det er godt nytt for Norge.

Britisk nyvalg

Tirsdag 18. april annonserte Theresa May at hun ville utskrive nyvalg i Storbritannia 8. juni i år. Samtidig tok May et kraftig oppgjør med dommedagsprofetiene og de som ikke vil gjennomføre folkets vilje:

«Til tross for spådommer om umiddelbar finansiell og økonomisk risiko, har vi siden folkeavstemningen sett at forbrukertilliten fortsatt er høy og et antall arbeidsplasser og økonomisk vekst som har overgått alle forventninger.»

Deretter slo hun nok en gang fast at «Storbritannia forlater EU, og det er ingen vei tilbake».

May understreket nok en gang at britenes «leave» ikke innebærer noe nei til internasjonalt samarbeid, men tvert om åpner mulighetene for et nytt og demokratisk samarbeid – både med EU og andre land i verden. «Vi ønsker et dypt og spesielt partnerskap mellom et sterkt og vellykket EU og et Storbritannia som er fritt til å peke ut sin egen kurs i verden. Det betyr at vi vil få tilbake kontrollen over våre egne penger, våre egne lover og våre egne grenser, og vi vil ha frihet til å inngå handelsavtaler med gamle venner og nye partnere over hele verden. Dette er den rette tilnærmingen, og det er i nasjonal interesse.»

Deretter tok May et beinhardt oppgjør med de krefter som i månedene etter brexit-avstemningen har forsøkt å motsette seg flertallets vilje:

«Våre motstandere tror at vår beslutning vil svekkes siden regjeringens flertall er så lite og at de kan tvinge oss til å endre kurs. De tar feil. De undervurderer vår vilje til å få jobben gjort. Jeg er ikke villig til å la dem true sikkerheten til millioner av arbeidsfolk over hele landet. For det de gjør truer arbeidet vi må gjøre for å forberede brexit hjemme, og det svekker regjeringens forhandlingsposisjon i Europa.»

Det finnes ingen virkelig hard brexit

EU har meldt at de formelle brexit-forhandlingene først vil starte etter parlamentsvalget i Storbritannia 8. juni. Det mest sannsynlige vil være at britene inngår en handelsavtale med EU, enten bilateralt eller som del av en større handelsallianse, slik som EFTA. Men det er heller ikke gitt at britene inngår en egen handelsavtale med EU. «Ingen avtale med EU er bedre enn en dårlig avtale», har Theresa May slått fast.

Den konservative tenketanken The Bruges Group presenterte i forkant av Mays brexit-tale i januar en rapport som slår fast at det ikke finnes noen virkelig «hard brexit». Det finnes et omfattende regelverk for internasjonal handel som regulerer britenes forhold til EU. Rapporten vektlegger at den britiske forhandlingsposisjon er sterkere enn mange

kommentatorer vil ha det til, at en handelsavtale med EU vil kunne komme på plass i løpet av halvannet år, og at man vil kunne komme frem til ordninger som beskytter og forbedrer handelen med EU.

Og britene har helt rett. I forhold til industrivarer har de internasjonale tollkuttene kommet langt. De gjennomsnittlige tollsatsene er i dag ca. 3,5 prosent. Gjennom WTO er det også etablert omfattende handelsregler på andre områder. WTOs bestelandsprinsipp sikrer at britene ikke møter høyere tollsats enn de EU anvender mot andre land som ikke er med i unionen eller land som EU har omfattende handelsavtaler med (som EØS). I henhold til WTOs prinsipp om nasjonal behandling kan for øvrig ikke EU, på de områder man har forpliktet seg i bindingslister, forfordele virksomheter fra Storbritannia, Norge eller andre WTO-land. Felles varestandarder utvikles gjennom både europeiske og internasjonale standardiseringsorganisasjoner – helt uavhengig av EU. Innen forskning og utdanning vil Storbritannia kunne delta sammen med andre «utenforland» som Sveits og Israel i programsamarbeidet med EU – på samme vilkår som EØS-landet Norge. Storbritannia og EU vil ha gjensidig nytte av fortsatt tette forbindelser.

En ny handelsavtale i Europa?

Selv om britene kan velge «no deal», er både EU og britenes ambisjon å forhandle frem en ny tilknytning for samarbeid. Siden britene eksplisitt har sagt at det ikke er aktuelt å kopiere noen eksisterende avtale og at de ønsker en egen britisk modell, så er det mest sannsynlige scenariet at de inngår en bilateral avtale med EU, i hvert fall i første omgang. En slik løsning vil ikke stå i veien for et britisk medlemskap i EFTA. EFTA er ingen tollunion og dagens EFTA-land har allerede ulike avtaleløsninger med EU. Liechtenstein, Island og Norge har EØS, mens Sveits har sine egne avtaler. Norge har i tillegg bilaterale avtaler med EU på en rekke områder – også innen handel (handelsavtalen fra 1973 som fortsatt gjelder på visse områder). Britene vil således både kunne velge fullt medlemskap i EFTA, alternativt at man inngår handelsavtale med EFTA slik 40 andre land og områder allerede har gjort.

Hva med Norge?

Uansett innholdet i UK-EU-avtalen vil den i seg selv være en nyskaping og utfordre dem i Norge som mener at det ikke er noe alternativ til EØS-avtalen. Norge skal selvsagt ikke kopiere den britiske avtalen. Den er tilpasset britiske interesser og forhold. Det faktum at Storbritannia stemte for å gå ut av EU skaper en helt ny situasjon som alle politiske partier må ta innover seg. Det innebærer nye muligheter for Norge som må gripes. Britenes klare mål er en ny avtale med EU som sikrer at de igjen får kontroll over sine egne lover. Britene vil kunne bli murbrekker for en ny norsk løsning basert på de samme prinsippene.

Storbritannia er verdens sjette største økonomi, og er det land i verden som Norge de senere år har eksportert mest til. Det er i Norges interesse å få en handelsavtale med Storbritannia, uavhengig av EU sin avtale. Denne avtalen kan enten være bilateral eller via EFTA. Norge bør også forhandle en ny avtale med EU, som er uten EØS-avtalens ensidighet og overnasjonalitet. Dette kan skje i form av en bilateral avtale med EU og/eller en regional EFTA-EU-avtale der også Sveits og Storbritannia deltar. Det siste vil være en helt ny avtale

med nye parter, og som kan fremforhandles uten at EØS-avtalen sies opp først. Norge har to ganger stemt nei til EF/EU, og det er rundt 70 prosent av befolkningen som er mot et norsk EU-medlemskap. Det er på tide at politikerne respekterer folkets vilje.